

УДК 621.657.471.11

В. Л. Коріневдоктор економічних наук, професор
Класичний приватний університет**ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ
З ПЛАСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА**

У статті розглянуто сутність основних засобів підприємства та особливості їх групування. Досліджено механізм їх впливу на процес виробництва й реалізації продукції, а також взаємозв'язок з платоспроможністю підприємства. При цьому уточнено роль платоспроможності підприємства за умови простого та розширеного відтворення основних засобів. Запропоновано використання індикативних показників при оцінюванні рівня платоспроможності підприємства.

Ключові слова: основні засоби, платоспроможність підприємства, процес виробництва, реалізація продукції, індикативні показники, витрати, прибуток.

I. Вступ

Підвищення ефективності використання основних засобів підприємств є одним з основних питань у період становлення ринкової економіки. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність його продукції на ринку. Основні кошти є невід'ємною складовою будь-якого підприємства, і від підвищення ефективності їх використання залежать важливі показники діяльності підприємства, такі як фінансове положення, платоспроможність та конкурентоспроможність на ринку.

Проблема підвищення ефективності використання основних засобів є центральною в період переходу України до цивілізованих ринкових відносин. Визначивши роль основних засобів у виробничому процесі та чинниках, що впливають на використання основних засобів, можна виявити методи, напрями, за допомогою яких підвищується ефективність використання основних засобів і виробничих потужностей підприємства, що забезпечує зниження витрат виробництва і зростання продуктивності праці. Значну увагу вирішенню цієї проблеми приділено в працях П. Ю. Буряка, Ю. Н. Воропаєва, В. В. Ковальова, Т. Коллера, Т. Коупленда, Т. В. Момота, Л. А. Мочалова та інших економістів. Однак практично не розглянуто взаємозв'язок основних засобів та платоспроможності підприємства. Цими причинами визначено актуальність теми дослідження.

II. Постановка завдання

Мета статті полягає у висвітленні взаємозв'язку основних засобів і платоспроможності підприємства, враховуючи їх економічну сутність та роль у процесі виробництва й реалізації продукції.

III. Результати

Основні засоби являють собою матеріальні активи, які підприємство утримує з метою ви-

користання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року, або одного оборотного періоду.

Основними засобами є і запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (окрім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загальногo користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких перевищує 6000 грн, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання в господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких від дня введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік).

З іншого боку, основні засоби визначаються як сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, і вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним та моральним зносом. У плановій економіці використовувався термін "основні фонди".

Основні фонди включають сукупність вироблених суспільною працею матеріально-речових цінностей, що діють протягом тривалого періоду [3]. До основних фондів у соціалістичній економіці відносять будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини, обладнання, транспортні засоби, інструменти, виробничий і

господарський інвентар, робоча і продуктивна худоба та ін. Основні фонди, що функціонують у сфері матеріального виробництва, є виробничими основними фондами, а ті, які не беруть участь безпосередньо в процесі виробництва, становлять невиробничі основні фонди.

Відповідно до чинної типової класифікації основні засоби групуються залежно від функціонального призначення, галузевої належності, речовинно-натурального складу тощо. Так, за галузевою належністю основні засоби поділяються на засоби промисловості, будівництва, сільського господарства, транспорту, зв'язку тощо. Залежно від функціонального призначення основні засоби поділяються на виробничі та невиробничі.

Виробничі основні засоби безпосередньо беруть участь у виробничому процесі або сприяють його здійсненню. До них належать будівлі, споруди, силові машини та устаткування, передавальні пристрої, транспортні засоби, робоча худоба, багаторічні насадження, інші основні засоби, що діють у сфері матеріального виробництва.

Невиробничі основні засоби не беруть безпосередньої або побічної участі у процесі виробництва та передбачені для обслуговування потреб житлово-комунального господарства, охорони здоров'я, освіти, культури. До них належать споруди, будівлі, машини, обладнання, апарати та інші засоби, що використовують у невиробничій сфері.

У процесі експлуатації основні засоби поступово втрачають частину своїх корисних властивостей, внаслідок фізичного або морального старіння. Цей процес називається зносом основних засобів. Зі зносом нерозривно пов'язаний процес амортизації, що є поступове перенесення вартості об'єкта, що амортизується, на витрати підприємства. Розрізняють два види зносу основних засобів [5]. Фізичний знос являє собою поступову втрату основними засобами споживної вартості в процесі експлуатації, тобто суто матеріальний знос їх окремих елементів. Повний знос передбачає повну заміну зношених основних засобів шляхом нового капітального будівництва або придбання нових основних засобів. Частковий знос компенсується здійсненням капітального ремонту основних засобів.

Моральний знос характеризує знос основних засобів внаслідок створення нових, прогресивніших і економічно ефективних машин та устаткування. Поява досконаліших видів устаткування з підвищеною продуктивністю робить економічно доцільною заміну діючих основних фондів до їх фізичного зносу.

Несвоєчасна заміна морально застарілих основних виробничих засобів призводить до того, що собівартість підвищується, а якість знижується порівняно з продукцією, виготовленою на досконаліших машинах та устаткуванні

[6]. Відтворення основних засобів являє процес їх безперервного поновлення (відновлення). Відтворення буває просте та розширене.

Просте відтворення основних засобів полягає у відновленні в тому самому обсязі, у якому вони були зношені та вибули. Воно здійснюється шляхом заміни окремих зношених частин основних засобів шляхом ремонтів або придбання нових засобів на заміну зношених. Головним джерелом простого відтворення основних засобів в умовах переходу до ринкових відносин є амортизаційні відрахування [1]. З метою визначення розміру амортизаційних відрахувань основні засоби поділяються також на відповідні групи (рис. 1). Розширене відтворення передбачає розширення основних засобів за рахунок збільшення їх кількості та поліпшення або придбання продуктивніших та економічних основних засобів. Розширене відтворення може здійснюватися у вигляді нового будівництва, технічного переозброєння, реконструкції або розширення діючих підприємств, модернізації обладнання або його придбання тощо. Основним джерелом розширеного відтворення основних засобів в умовах переходу до ринкових відносин та самофінансування підприємств є прибуток, що в кінцевому результаті це визначається рівнем платоспроможності підприємства.

До нового будівництва належить будівництво комплексу об'єктів основного, підсобного й обслуговуючого призначення новостворюваних підприємств, будівель, споруд, а також філій і окремих виробництв, які після введення в експлуатацію перебуватимуть на самостійному балансі, що здійснюється на нових площах з метою створення нової виробничої потужності. До розширення підприємств, що функціонують, належить будівництво додаткових виробництв на підприємстві, а також будівництво нових і розширення окремих цехів і об'єктів основного, підсобного й обслуговуючого призначення на території таких підприємств або на площах, що до них прилягають, з метою створення додаткових або нових виробничих потужностей [2].

До реконструкції підприємств, що функціонують, належить переобладнання цехів і об'єктів основного, підсобного й обслуговуючого призначення, як правило, без розширення будівель і споруд основного призначення.

До технічного переозброєння підприємств, що функціонують, належить комплекс заходів щодо підвищення техніко-економічного рівня окремих виробництв, цехів і дільниць на основі впровадження передової техніки і технології, механізації й автоматизації виробництва, модернізації і заміни застарілого та фізично зношеного устаткування на нове, продуктивніше, а також щодо вдосконалення загальнозаводського господарства й допоміжних служб [7].

Рис. 1. Класифікація основних засобів за умови простого їх відтворення

Технічне переозброєння підприємств здійснюється, як правило, без розширення виробничих площ за проектами і кошторисами на окремі об'єкти або види робіт, що розробляються на основі техніко-економічного обґрунтування [4].

Ступінь оновлення основних засобів вимірюється відношенням суми основних засобів, що надійшли за аналізований період до їх кількості на кінець року:

$$K = OC_i / OC_6, \quad (1)$$

де OC_i – сума основних засобів, що надійшли за аналізований період;

OC_6 – сума основних засобів на кінець року.

Таким чином, просте та розширене відтворення основних засобів на підприємстві, насамперед, визначається розміром грошових коштів від реалізації його продукції на ринку. Однак при цьому слід враховувати величину витрат підприємства на виробництво та реалізацію продукції та розмір дебіторської заборгованості, які значною мірою впливають на розмір прибутку підприємства та його платоспроможність.

У свою чергу, платоспроможність підприємства впливає на процес формування та відновлення основних засобів. Враховуючи вищевикладене, розроблено механізм взаємозв'язку основних засобів із платоспроможністю підприємства (рис. 2).

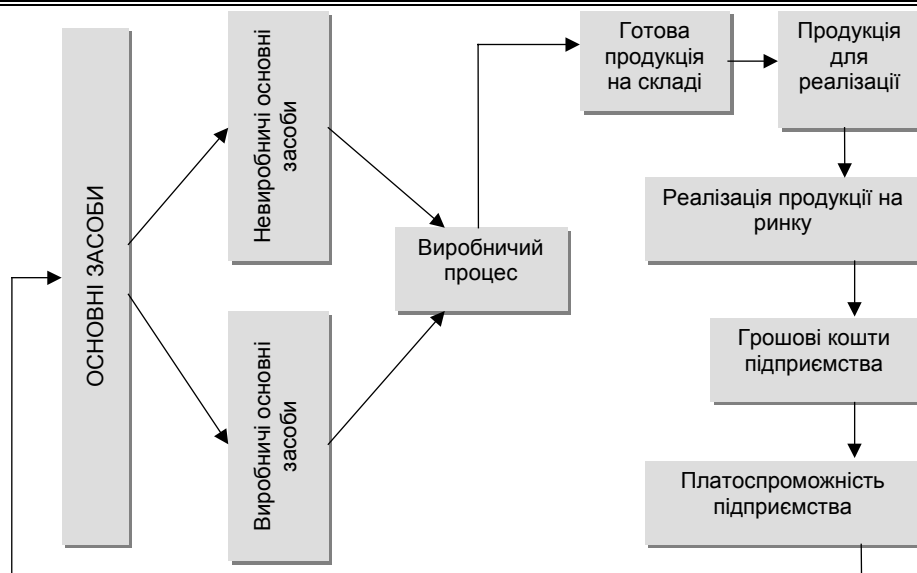

Рис. 2. Механізм взаємозв'язку основних засобів з платоспроможністю підприємства

Корегування показників платоспроможності необхідно розглядати як один з ключових елементів всього оперативного фінансового потенціалу підприємства. Для адекватного оцінювання платоспроможності використовувати методичний підхід, в основі якого закладена теза, що показники платоспроможності мають певне значення на конкретний достатньо обмежений проміжок часу. Ідеальним слід визнати розрахунок цих показників з викорис-

танням індикативних показників. При цьому, коли йдеться про платоспроможність підприємства, то, насамперед, про кількість днів, необхідних на виконання своїх фінансових зобов'язань перед споживачами, працівниками, органами державної влади, кредиторами тощо. У зв'язку з цим запропоновано підхід до дослідження потенціалу платоспроможності підприємства з використанням індикативних показників λ_i (рис. 3).

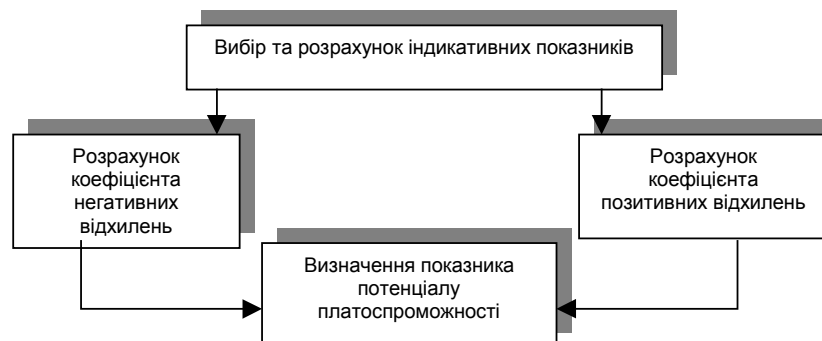

Рис. 3. Дослідження потенціалу платоспроможності підприємства з використанням індикативних показників

На першому етапі необхідно визначити два моменти: перше з безлічі показників ліквідності і платоспроможності вибрати ті, які надалі будуть використані. У пропонуваній методиці доцільно використовувати не більше трьох показників, серед яких можна рекомендувати загальний обсяг реалізованої продукції, співвідношення грошових потоків і короткострокових зобов'язань, коефіцієнт швидкої ліквідності.

На другому етапі необхідно визначити три стандарти: нормальне значення показника, мінімально допустиме, максимально допустиме. Третій етап є розрахунком показників із заданою періодичністю і поданням інформації у

зручному для аналізу вигляді: табличний або графічний.

На четвертому етапі проводиться розрахунок трьох показників:

- коефіцієнта негативних відхилень, який є співвідношенням кількості випадків, коли розрахунковий показник був нижче мінімально допустимого значення до загальної кількості розрахунків. Крім того, на цьому етапі необхідно визначити середній ступінь відхилення того або іншого показника від заданого коридору;
- коефіцієнта позитивних відхилень, який є співвідношенням кількості випадків, коли

розрахунковий показник був вище за верхню межу до загальної кількості розрахунків;

- на підставі двох показників керівництво підприємства визначає рівень платоспроможності підприємства для відповідного періоду

часу. Розрахунки можна здійснювати різними способами з урахуванням як обох показників і рівня їх відхилення, так і тільки коефіцієнта негативних відхилень.

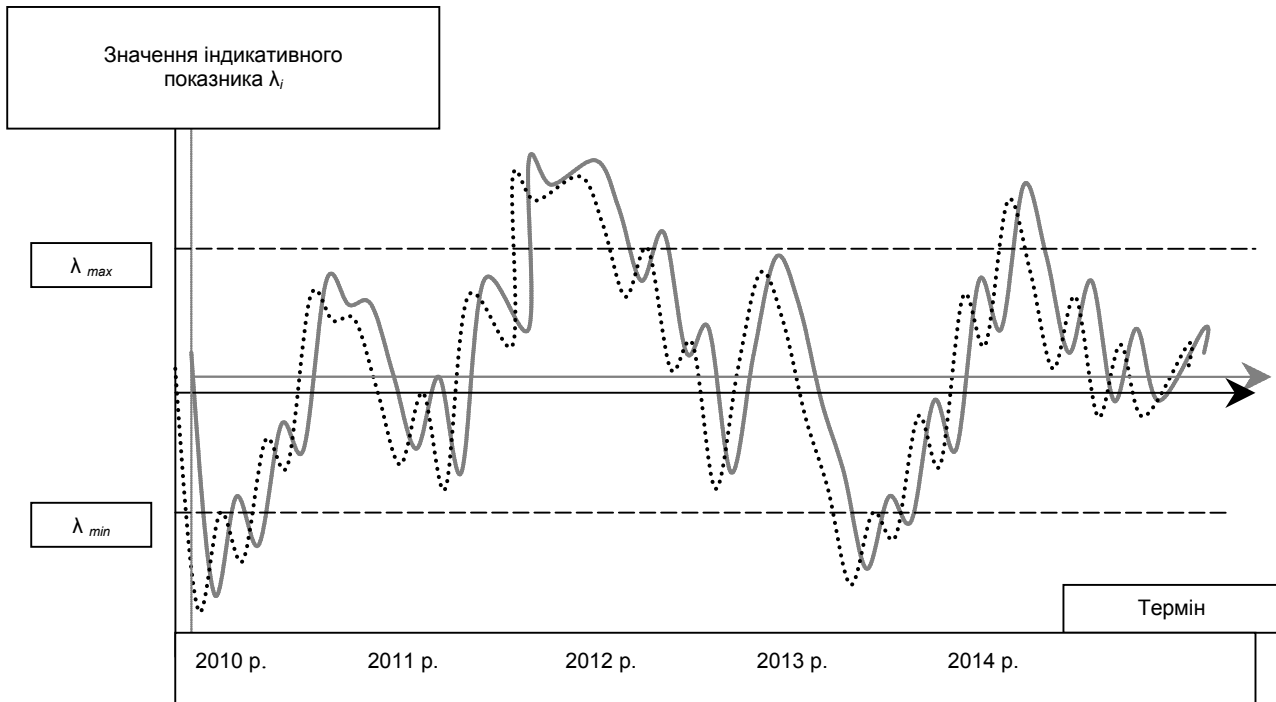

Рис. 4. Динаміка індикативних показників для умов підприємства ПАТ "Мотор-Січ"

Зміну індикативних показників у межах допустимих відхилень не розглядають. Кінцевою точкою аналізу слід визнати перший показник (коефіцієнт негативних відхилень), а другий показник призначений, насамперед, для внутрішнього користування як оцінка ефективності діяльності фінансових менеджерів і платіжного календаря.

На прикладі ПАТ "Мотор-Січ" (рис. 4) цей взаємозв'язок між основними засобами та платоспроможністю підприємства в досліджуваному періоді проходив певною мірою задовільно. Можливо, це покращило загальний стан у 2014 р. зі зростанням обсягів виробництва. Цьому сприяло підвищення рівня платоспроможності, яка зросла на 37,8% порівняно з 2013 р.

Виходячи з вищевикладеного, постійні зміни індикативних показників платоспроможності підприємства відповідним чином впливають на її рівень. У свою чергу, платоспроможність підприємства забезпечує йому формування нових основних засобів.

IV. Висновки

У результаті проведеного дослідження встановлено, що просте відтворення основних засобів на підприємстві відбувається у результаті амортизаційних відрахувань, які певним чином ураховуються в собівартості продукції. Розширене відтворення передбачає формування основних засобів за рахунок відрахувань від частини прибутку, яка використовується на розширення виробничої бази підприємства.

Доведено, що величина цих відрахувань повністю залежить від рівня платоспроможності підприємства. З іншого боку, зростання платоспроможності підприємства позитивно впливає на укріплення його матеріально-технічної бази. У цьому і проявляється зв'язок між основними засобами підприємства та його платоспроможністю. Урахування цього зв'язку дає змогу підприємству з науково обґрунтованих позицій підходити до вирішення проблеми більш ефективного використання його фінансового та виробничого потенціалу.

Список використаної літератури

1. Житна І. П. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств: підручник / І. П. Житна. – Київ: Вища шк., 2012. – 473 с.
2. Мних Є. В. Економічний аналіз на промисловому підприємстві: монографія / Є. В. Мних, П. Ю. Буряк. – Львів: Світ, 2008. – 208 с.
3. Ковалев В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности: монографія / В. В. Ковалев. – 2-е изд. перераб. и доп. – Москва: Финансы и статистика, 2009. – 512 с.
4. Коупленд Т. Стоимость компаний: Оценка и управление: монографія / Т. Коупленд, Т. Коллер, Дж. Муррин [пер. с англ.]. – Москва: Олимп-Бизнес, 2012. – 576 с.
5. Момот Т. В. Оцінка вартості бізнесу: сучасні технології: монографія / Т. В. Момот, 2007. – Харків: Фактор. – 244 с.

6. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : монография / Г. В. Савицкая. – 4-е изд., перераб. и доп. – Минск : Новое знание, 2013. – 688 с.

7. Фінансовий і економічний аналіз діяльності підприємства : монографія / К. Хеддервік; під ред. Ю. Н. Воропаєва. – Москва : Фінанси і статистика, 2000. – 394 с.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2015.

Коринев В. Л. Исследование связи основных средств с платежеспособностью предприятия

В статье рассмотрена сущность основных средств предприятия и особенности их группирования. Исследован механизм их влияния на процесс производства и реализации продукции, а также взаимосвязь с платежеспособностью предприятия. При этом уточнена роль платежеспособности предприятия при условии простого и расширенного воспроизводства основных средств. Предложено использование индикативных показателей при оценке уровня платежеспособности предприятия.

Ключевые слова: основные средства, платежеспособность предприятия, процесс производства, реализация продукции, индикативные показатели, расходы, прибыль.

Korineyv V. Research of Connection of Basic Facilities with Solvency of Enterprise

Essence of basic facilities of enterprise and feature of their grouping is considered in the article. It is investigational mechanism of their influence on the process of production and realization of products, and also intercommunication with solvency of enterprise. The simple and extended recreation of basic facilities on an enterprise above all things concerns by the size of monies facilities from realization of his products at the market. However here it follows to take into account the size of charges of enterprise on production and realization of products and size of account receivable, which to and great extent influence on and profit margin enterprises and his solvency.

In same queue solvency of enterprise influences on the process of forming and renewal of basic facilities. Taking into account higher the mechanism of intercommunication of basic facilities is developed with solvency of enterprise of Корегування indexes of solvency it is necessary to examine as one of key elements of all operative financial potential of enterprise is expounded. Coming everything from higher of викладеного, follows that the permanent changes of indicatives indexes of solvency of enterprise properly influence on its level. In same queue, solvency of enterprise provides him forming of new basic facilities. It is set as and result of the conducted research, that the simple recreation of basic facilities on an enterprise takes place as and result of depreciations deductions which are definitely taken into account in an unit cost.

It is well-proven that the size of these deductions fully depends on the level of solvency of enterprise. From other side, growth of solvency of enterprise positively influences on strengthening of his material and technical base. Herein and connection shows up between basic facilities of enterprise and his solvency. The account of this connection allows to the enterprise from the scientifically grounded positions to fit for the decision of problem of more effective use of his financial and production potential.

Key words: basic facilities, solvency of enterprise, process of production, realization of products, indicatives indexes, charges, income.